

Reförelse 1922

Tiden theaterdirektör,

Nyårs-skämt med sång i en akt.

[Fredr. Berndtson.]

HELSINGFORS.

G. W. Edlunds förlag,

1867.

Tiden theaterdirektör,

Nyårs-skämt med sång i en akt.

[Fredr. Berndtson.]

HELSINGFORS,

G. W. Edlunds förlag,

1867.

Amorham

IV b-1
Rapsel

Tiden theaterdirektör,

Hjärsskänt med sång i en akt.

[Friedr. Berndtson]

HELSINGFORS,

Finska Litteratur-sällskapets tryckeri,

1867.

Personerna:

Herr Tid, theaterdirektör.

Monsieur Louis, regisseur.

Herr Landtdag

„ Politik

„ Byråkrati

„ Aristokrati

„ Militärisism

„ Kris

„ Opinion

„ Redbar

„ Sken, maskinist.

Fröken Myntreform

„ Press.

„ Optimist

„ Pessimist

Ett stadspostbud.

År 1867.

Aktörer vid Tidens theater.

Aktriser.

Händelsen försiggår i Helsingfors Nya Theater
den 31 December år 1866.

Första Scenen.

Theatern föreställer ett praktfullt och elegant möbleradt rum.

Herr Tid (*inträder och ser sig omkring åt alla sidor.*)

Ah, magnifikt, rätt praktfullt, på min ära!
En fröjd det blifva skall att spela här.
Hvem skulle tro, då denna glans man skådar,
Att i ett land vi oss befinna, der
Naturen, fångslad utaf köld och mörker,
Lik trumpna björnen halfva året om
Uti sitt ide ligger stum och drömmer
Och i sitt pörte vid en pertas sken
Naturens herre sig med bark förplägar?

Salongen prunkar utaf guld och sammet;
Man kunde tro sig vara i Paris.
Och när min blick af rika toiletter,
Af smak och skönhet här förbländad möts,
Jag tror ej mer på ryktets dystra saga
Om köld och natt, om armod, sorg och nöd.
Nej förr jag tror på denna konst att trollo,
För hvilken Finnen blifvit verldsbekant,
Och som ur drifvan lockar vår och blommor,
Af klippan skapar lysande palatser,
Af vind och vågor poesi och sång.

Då nu jag här mig vågar presentera,

Jag hoppas vara känd utaf publiken,
 Om ej personligt, dock par renommée,
 Igenom alla dessa prestationer,
 Som gjort mitt namn i verlden vidt bekant.
 Med kraft och ifver vill jag mig bemöda,
 Att genom vald och god repertoire
 Och genom verkligt skickliga artister
 För inhemska konst och ädel bildning verka.
 Jag är en man, som städse framåt går,
 Som hoppas vinna bifall af nationen;
 Och därför om theatern nästa år
 Jag slutat har kontrakt med direktionen.
 Dock, hur man än bemödar sig och sträfvar,
 Man allas anspråk ej uppfylla kan,
 Ej tillfredsställa allas smak och tycke.
 En ville ha farce, en annan sorgespel,
 En tredje dans, „Skön Helena“ de flesta;
 Och mången kung det icke har därför
 Mer tungt än en theaterdirektör.

Hvad än må spelas, Shakespeare eller Schiller,
 Scribe, Göthe, Holberg eller Molière,
 Så blir det viktigaste *hur* det spelas.
 På skådespelarn hvilat styckets framgång:
 Om han förstår att gifva rolen lif,
 Så lifvas äfven, fröjdar sig publiken.
 Det är som på den stora verldstheatern:
 Hur mångt snillrikt mästestycke blir
 Ej der förfuskadt af en sömnig drölmäns,
 En andlös, tanklös slamrare, åt hvilken
 Det blinda ödet gett en hufvudrol,
 Fast han bordt få sin plats ibland statister.

Men i vår verld, liksom på skådebanan,
 Det ligger stor, den största vikt uppå
 Kostym, belysningen, dekorationen,
 På sminket, med ett ord på illusionen.
 Hur stolt, hur ädel än en hjelte är,
 Hur tjusande en skönhet än må le,
 De skola af publiken knappt bemärkas,
 Om ej en lysande kostym förhöjer
 Det inre värdet med sin yttre glans.

Ett sceneri är hela samhällslifvet
 Med sina changemanger och kulisser,
 Soffiter, fonder, sitt maskineri.
 Och makten, som i tysthet här regerar,
 Som allt dess dager ger och arrangerar,
 En oundgänglig, vigtig bundsförvandt,
 Är maskinisten vid vår scène. . . . herr Sken.

(En lucka i golfvat öppnar sig och herr Sken, i gestalten af en demon eller lyktgubbe, höjer sig opp liksom ur jorden).

Andra Scenen.

HERR TID. HERR SKEN.

Herr Sken.

Här är jag! Hvad befaller direktören?

Herr Tid.

Ha! redan på er post? Det var galant.
 Hvad ha' vi för resurser? Kan här gifvas
 Ett större, praktfullt féerispektakel
 Med andar, drakar, månsken, böljor, skepp?

Herr Sken.

Ja trolleri är just min starka sida.
 Det finnes knappast ett så dåligt fuskverk
 Utaf en platt och vinglös fantasi,
 Att jag det icke med min konst förgyller
 Och det förvärfvar allmänhetens bifall,
 Ty allt beror på styckets *mise en scène*.
 De vise herrar, som regera världen
 Och på dess scène bedrifva ses sitt spel,
 Än gladt, än sorgligt och än tragikomiskt,
 Uti mitt handtverk fuska allesamman.

Herr Tid.

Ja, kära Sken, er lysande talang
 Jag skattar högt. Han är i våra dagar
 Af största vikt. Alltmera tomt och platt
 Blir innehållet af den nu moderna,
 Den nya dramatiken, och därför
 Med sceneriets, skalets knalleffekt
 Man måste söka fånga allmänheten.
 På nya året ämnar jag att ge
 En ny produkt af den fransyska skolan
 Med namnet „Sfinxen“, låt då se, herr Sken,
 Att ni er hedrar!

Herr Sken.

Jag skall bjuda till.

Herr Tid.

Hör på herr Sken, har något ni förnummit
 Af hvad publiken säger om mig, hva'?

Herr Sken.

Det är ej stort att lita på. Den ena
 Er kallar upplyst, verksam, klok och ädel,
 En annan usel, däsigg platt och dum.
 Den ena jämrar, att ni allt förstör,
 Och skyller er för slapphet i moralen;
 Den andra ropar, att ni allting helar
 Och skänker kraft åt bildning, dygd och sed.
 Det är nu engång menskors sätt att döma.

(Orkestern spelar några takter, och man förnimmer sång och buller bakom scenen).

Men der jag hör Opinionens röst.
 Han kan derom er nog berätta mer.
 Jag brådtom har. Jag lyser och försvinner.

(Herr Sken sjunker åter tillbaka genom falluckan).

Tredje Scenen.

HERR OPINION *(inkommer ledande)* FRÖKEN
 OPTIMIST samt FRÖKEN PESSIMIST.

Herr Opinion.

(Melodi: Jag har superat hela natten. „Sköna Helena“).

Jag har två damer lyckats finna,
 Trefliga, med talang också.
 Lifligt de för theatern brinna,
 Önska att debutera få.
 I komedin hon excellerar,
 Vännen i rosenkransen här,
 Men blott på sorgspel hon spekulerar,

Som denna svarta slöjan bär.

D'ä' Optimist

Och Pessimist,

Som eder ynnest nu begära.

Herr Tid.

Jag är förtjust. De' ä' jag visst!

Att ni beredt mig denna ära.

Herr Opinion.

D'ä' Optimist

Och Pessimist!

De talang ha' minsann

Mycket, mycket mer, mycket mer än en ann'!

Tag dem an, tag dem an!

De ha' mycket stor talang, mer talang, än en ann'!

Ja, talang, stor talang

Ha' de båda två långt mer än en ann'!

Fröken Optimist. (*Nigande*).

Smickrad jag är att lära känna

En så beryktad direktör.

Aldrig hon glöms, en stund som denna;

Scènen och konsten jag tillhör.

Fröken Pessimist.

Djupt jag beundrar edra dater.

I tragedin min styrka är.

Vid er beprisade theater,

Herr direktör jag plats begär.

Herr Opinion.

D'ä' Optimist

Och Pessimist,

Som eder ynnest nu begära.

Herr Tid.

Jag är förtjust. De' ä' jag visst!

Att ni beredt mig denna ära.

Herr Opinion.

D'ä' Optimist

Och Pessimist!

De talang ha' minsann

Mycket, mycket mer, mycket mer, än en ann'!

Tag dem an, tag dem an!

De ha' mycket stor talang, mer talang, än en ann'!

Ja, talang, stor talang

Ha' de båda två långt mer än en ann'!

Herr Tid.

Vågar jag fråga hvarifrån de unga damerna . . .

Herr Opinion.

De äro verkligt inhemska talanger och hafva njutit undervisning i Helsingfors berömda theaterskola. Jag hyser en hög tanke om deras förmåga. Det fattas dem endast en Ristoris inspiration, en Jenny Linds röst, snillet hos en Mars, för att vara deras jemlikar i rykte. För öfrigt äro de medlemmar af konstnärsgillet, idka målarkonst, poesi, skulptur, musik, dans och broderi. — Jag råder er att engagera dem vid er

theater, herr direktör. Ni skall komma att göra en god affär derpå. Fröken Optimist skall såsom subrett och i naiva rolen hålla publiken vid godt lynne, och fröken Pessimist skall genom sitt spel väcka de slumrande passionerna och hålla intresset i spänning. Dessutom känner ni, herr direktör, att den, som har mig för sig. ....

Herr Tid.

Kan ej gerna hafva Tiden emot sig, menar ni. Jo, jo, första älskare och prima donnor hafva sina privilegier och infall, som det icke är godt att bekämpa. Det kunde således få bero på ett försök. (*För sig*). Mod och sjelfförtroende tyckas åtminstone icke fattas dem.

Fröken Optimist.

Jag har redan med framgång uppträdt i åtskilliga, enskilda, bildade sällskapskretsar, och en af våra litteratörer, som gjort sig ett namn inom publiciteten, har tillignat mig en sång om den inhemska konstens framtid.

Fröken Pessimist.

Jag föraktar smickret lika djupt som den häcklande kritiken. De äro båda blinda såväl för den verkliga förtjensten, som för den sig förhåfvande odugligheten.

Herr Opinion.

Hvilken djupsinnig tanke, pappa Tid! Den duger att stoppa till munnen på recensenterna med! — Mina lofvande protegéer äro således antagna? Men appointmentot?

Herr Tid.

Det få vidtalas om efter debuten. Jag hoppas, att ni icke värfvar några klackörer bland de unga damernas adoratörer samt deras vänner, herrar redaktörer och litteratörer. Mina dyra sujeter äta opp mig, ruinera mig.

Herr Opinion.

Bah! Än äran af att hafva gifvit lyftning åt den inhemska talangen? Den kan ej för dyrt betalas.

Herr Tid.

Jag känner till det der! Lyftningen kunde imellertid blifva så hög, att hela theatern förlorade fotfäste och ramlade öfver ända. — Dessutom anser jag det för en pligt, att varna er, mina unga damer, för den der unga herrn. Man bör icke sätta alltför mycken lit till honom. Han har en hel mängd obehagade hjertan på sitt samvete, och är lika ombytlig, som lätt antändlig.

Fröken Optimist.

Åh, det är säkert bara förtal. Hans blick är så varm och öppen, hans leende så mildt!

Fröken Pessimist.

Jag ryser för att hos honom nödgas upptäcka detta herrskarenes vanliga brott att missbruka sin makt och andras svaghet!

Herr Opinion.

Varen utan fruktan, mina damer! Jag är den allra-beskedligaste menniska, bara man förstår att ta mig på rätta sidan.

(Melodi: *I en skog på berget Ida*. „Sköna Helena“.)

Men det är ett rent spektakel

Hvad jag kan, hvad jag förmår,

Jag är sällskapets orakel,

Allt jag känner, allt förstår.

Det är jag som anger tonen

Och beständigt frågar man:

Säg hur ljud opinionen?

Till hvad sida lutar han?

Sjelfva gubben direktören

Har respekt för min person,

Och herr tidningsredaktören

Talar ur en lägre ton.

Ah! . . . Intet vågar man att göra,

Knappast hviska hvad man tror,

Förr'n man lyckats att få höra

Hvad på mina läppar bor.

Sapperment! jag anger tonen,

Och beständigt frågar man:

Säg, hur ljud Opinionen?

Hvartåt, säg mig, lutar han?

Furstar, hjeltar, diplomater

På vår verldsberömda scène,

Slafvar, narrar, demokrater

Till mitt domslut lyssna ren.

Det är jag som anger tonen,

Till min stämma lyssnar man.

Bifall, ära gunst och lycka

Skänker jag med blott ett ord.

Med en mine jag kan förtrycka,

Med en gest begå ett mord.

Sapperment! jag anger tonen

Och beständigt frågar man:

Hvartåt, säg mig, lutar han?

När jag skådar hur djupt de buga,

Hur respekt för mig man bär,

Kan jag påstå och ej ljuga,

Att allena klok jag är.

Sapperment! jag anger tonen,

Och beständigt frågar man:

Säg hur ljud Opinionen?

Till hvad sida lutar han?

Hvartåt, säg mig, lutar han?

Herr Tid. (*För sig*).

Stackars gosse! Han märker icke i sin inbillskhet
hvilkas ärender han löper! Genom sin lättrogenhet är
han en oersättlig kolportör af mina idéer. Skada blott,
att han i sin enfald ofta missförstår och förvränger dem.

Herr Opinion.

För min blick darra konungar — på theatern för-
stås — och för mina rynkade ögonbryn stupa hjeltar.

Herr Tid.

Ja, man dör som en stackare i förpjesen och stiger
upp som en gud i efterpjesen.

Fröken Optimist. (*Till Opinionen*).

(Melodi: *I en skog på berget Ida*. „Sköna Helena“.)

Ädle yngling! till din fana,

Glad och djerf jag sluter mig.

Fröken Pessimist.

Svår och törnströdd är vår bana,
Men jag följer troget dig.

Båda.

Det är han, som anger tonen,
Och beständigt frågar man:
Säg, hur ljud Opinionen?
Till hvad sida lutar han?
Hvarthän, säg oss, lutar han?

Herr Tid.

Ja, det har sin riktighet. Det är en väderflöjel, som vacklar och vänder sig för ringaste pust, detta bortskämda barn af den moderna civilisationen. (*Theatern förmörkas, åskan höres gå, blixtar lysa, stormen brusar.*) Zeus och alla Olympens gudar! Hvad skall detta betyda?

Fröken Optimist.

En liten knalleffekt från höjderna, menigheten till en välment varning och väckelse!

Herr Opinion.

Ja, det är också min åsigt!

Fröken Pessimist.

Ha! det är maktens och våldets vreda åskor, som störta dessa murar tillsammans öfver våra syndiga hufvuden!

Herr Opinion.

O ve! ja, det är mer än troligt.

Herr Tid.

Bah! det kan icke vara någon annan, än den der sjelffrådiga regissören, som fått ett af sina galna infall.

Herr Opinion.

Ja, det är äfven min tro, sedan jag hunnit stadga min öfvertygelse.

Herr Tid.

Det var en baddare att gå på! Man skulle kunna tro, att stadens alla väl bevakade kruthus-sprungit i luften. Var så god, herr Opinion, och sök upp regissören samt bed honom komma hit till mig. Herrn kan då med detsamma för honom presentera sina båda gunstlingar.

(*Herr Opinion, fröken Optimist och fröken Pessimist gå.*)

Fjerde Scenen.

Herr Tid. (*Allena.*)

Ja, det är verkligen sant! Jag belastar mig med för mycket folk. Jag måste dra in på staten och göra en utgallring. Mina så kallade första artister uppsluka alla mina inkomster. Jag måste göra mig af med några bland dem, som spela kungar, tyranner, hjeltar och stora karaktersroller, ty tragedin och det högre skådespelet hafva kommit alltmer och mer ur modet. Allmänheten gäspar åt de stora passionerna och de sublimes känslorna. Man vill ha roligt, man vill ha någonting muntert och pikant att krydda hvardagslivets prosa med. Jag får lof att utesluta de stora styckena från

min repertoire, och i stället göra den rikare och mera omvexlande i den lätta, underhållande genren. Det kostar mindre och inbringar mera. Jag blir då äfven i tillfälle att afdanka några af de der stora genierna, som dessutom bara ställa till intriger och oreda. Jag har fått mig tillsändt ett inhemskt, dramatiskt försök, kalladt „Separatismen“, i hvilket en af Lappmarkens heroer — namnet kan jag ej erinra mig — råkar i oenighet med hertig Femmani, och på grund af nationalitetsprincipen samt stats- och folkrätten gör anspråk på politisk och social autonomi. Han fordrar till en början, att Lappland skall få egna representanter vid stormakternas hof jemte egen flagga, samt hotar att eljest på lämpligaste sätt gifva luft åt sitt missnöje. Men i anseende dertill, att kolden och de höga drifvorna deruppe utöfva en särdeles lugnande inverkan på sinnena, och hvarken telegrafer eller jernvägar finnas mellan lappkåtorna, så lyckas denna nationalitetens oförfärade kämpa icke att bilda något tillräckligt starkt parti för saken. I förargelsen häröfver undandrar han fosterlandet sin arm och sitt smille, i det han emigrerar till grannlandet. Stycket är uppfyllt af de mest stortartade intentioner, men författaren tyckes sakna praktisk blick, verldserfarenhet och kännedom om theaterns resurser. Jag skulle ändå försöka att sätta upp stycket, med hänseende till dess fosterländska syften, hvilka alltid locka folk, om jag icke fruktade att råka ut för litteraturens medicinalöfverstyrelse. Vi få hålla oss till de lätta, fransyska anrättningarna samt till Blanche, Hedberg et compagni.

Femte Scenen.

HERR TID. REGISSÖREN. (*Maskerad och kostymerad såsom „L'empire c'est la paix“.*)

Regissören.

Herr direktören har låtit kalla mig.

Herr Tid.

Ja. . . . Men det är ju tusan hvad herrn är utstyrd!

Regissören.

Jag har bara velat försöka min nya kostym i „Sfinxen“, hvilken kommer att ges på nyåret.

Herr Tid.

Var så god och säg mig, jag ber, hvad det är för stortartade effekter, som herrn tillåter sig med åska och oväder?

Regissören.

Jag anställde blott ett försök, om de befunno sig i ordentligt skick, så att, då de måste användas, icke illusionens *prestige* måtte gå förlorad.

Herr Tid.

Jag förbehåller mig, att ers sjelffrådighet icke gör alltför stora ingrepp i min makt och myndighet. Det är jag sjelf som gör oväsande, när det behöfs. Ni eger blott att utföra mina bud och afsigter. Skulle det händelsevis falla er in, att framdeles med några af edra förlugna tilltag störa lugnet vid min theater eller af-

bryta mina representationer, så kan det lätt hända, att ni får återtaga ert fordna äfventyrliga landstrykarlif. Ni höll nyss på att skrämma ur Opinionen det lilla förnuft han har och fröknarna Optimist och Pessimist torde få ett dåligt begrepp om min myndighet samt om min förmåga att vidmakthålla ordning vid theatern.

Sjette Scenen.

HERR TID. REGISSÖREN. HERR OPINION jemte FRÖKEN OPTIMIST och FRÖKEN PESSIMIST (*hvilka under tiden kommit tillbaka in på theatern, der de taga plats längst fram vid avantscenen.*)

Herr Opinion.

Otacksamme! Kom ihåg hvad han utträttat för herrns theater!

Herr Tid. (*Som ej märkt deras inträdande.*)

Hva' fall's? Jaså! Det var Opinionen. — Hvad ämnar herrskapet taga sig till, om man vågar fråga?

Herr Opinion.

Vi ämna spela *la crème de la société*. Det är af ren omtanka och välvilja för ditt eget bästa, pappa Tid, som vi intagit denna position. Vi föreställa publiken, ser du, och du skall icke förlora något på att lyssna till våra små observationer.

Herr Tid.

Han är temligen närgången och ogenerad den gunstige herrn!

Regissören. (*Till herr Tid.*)

Jag hyser visserligen en mycket god tanké om herr Opinions förstånd och smak, men jag fruktar, att man icke kan vänta sig något synnerligen godt af det sällskap, han skaffar sig. Dock gör man klokast i att icke gifva honom alltför fria tyglar. Ni bör tillhålla honom att icke rumla om så mycket med publiciteten. *L'empire c'est la paix!* Allenastyrelsen är lugnet!

Fröken Optimist. (*Till herr Opinion.*)

Det ligger någonting mystiskt imponerande och framtidsgigert i den der mannens anletsdrag.

Fröken Pessimist. (*Till herr Opinion.*)

Det der hemlighetsmakeriet med Tiden förefaller mig högst misstänkt. Mig bemötte han ytterst kallt. Han har bestämdt några elaka och brottsliga afsigter.

Herr Opinion.

Jag gratulerar, herr regissör!

Regissören.

Af hvad anledning, om jag får fråga?

Herr Opinion.

Publiken sysselsätter sig med er, och så länge kan ni vara säker på, att herr direktören skall veta uppskatta edra talanger.

Herr Tid.

Jag hoppas, att ni är nog klok, att icke bry er om den der pratmakaren.